

להתודע ולהגלות מחמדי התורה בכל דף בשי"ס

בבא בתרא דף קנח

בענין ספיקות בירושת הבעל

בבבא בתרא דף קנ"ח. במשנה, נפל הבית עליו ועל אשתו, יורשי הבעל אומרים, אשה מתה ראשון ואחר כך מת הבעל, יורשי אשה אומרים, בעל מת ראשון ואחר כך מתה אשה, בית שמאי אומרים, יחלוקו. ובית הלל אומרים, נכסים, בחזקתן. כתובה, בחזקת יורשי הבעל. נכסים הנכנסין והיוצאין עמה, בחזקת יורשי האב. ובע"ב בגמ', בחזקת מי, רבי יוחנן אמר בחזקת יורשי הבעל. ורבי אלעזר אמר בחזקת יורשי האשה. ורבי שמעון בן לקיש משום בר קפרא אמר יחלוקו. וכן תני בר קפרא, הואיל והללו באין לירש, והללו באין לירש, יחלוקו. ושם במשנה, נפל הבית עליו ועל אמו, אלו ואלו מודין שיחלוקו.

- א -

הכרעה בין נכסי מלוג ובין חיוב דמי כתובה ובין נכסי צאן ברזל

כיצד דינם. מעמידין נכסי מלוג בחזקת יורשי האשה, והכתובה עיקר והתוספת, בחזקת יורשי הבעל, וחולקין בנכסי צאן ברזל. וכן כתב בשו"ע אהע"ז סי' צ' סעיף ו'.

והנה במה שלרבי אלעזר גם נכסי צאן ברזל הם בחזקת האשה, ולבר קפרא יחלוקו, בבית מאיר אהע"ז סי' צ' סעיף ו' מסתפק אם זה אמור דוקא בנכסי צאן ברזל שהם בעין, כמו קרקע ומטלטלים שאינו רשאי למוכרם, ובה אומרים דיד שניהם בו, אבל במעות נדוניא שהכניסה, שהמעות הם שלו לכל דבר, אלא שהוא חייב לשלם לה הדמים שהכניסה, ואין לה אלא שטר, הרי לדין שטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי, א"כ יש לומר שדינם כמו כתובה שהוא בחזקת הבעל. אמנם כתב דמסתימת הפוסקים שסתמו בזה לא משמע לחלק בין נכסים בעין, ובין מעות שהוציא ונשאר אצלו כחוב.

ובספר בית יעקב (לבעל נתי"מ) בשו"ע אהע"ז שם כתב לדבר פשוט דאין הבדל בין נכסים בעין לנכסים שאינם בעין, כי נכסי צאן ברזל גם כשאינו בעין והמעות הוא רק חוב על הבעל מחמת שהותחייב את עצמו באחריות אונסין, אינו דומה לחוב כתובה שהוא בחזקת הבעל, כי חוב זה דינו כשאר חוב שנחשב לדבר שלה, ואין הבעל זוכה בו כשמתה אלא מחמת ירושה, ולכן אינו דומה לדמי כתובה שמה שנשאר בחזקת הבעל אינו מחמת ירושת אשתו אלא מחמת ספק אם מיתתו מחייבתו בדמי כתובה, וכיון שחוב של נכסי צאן ברזל זוכה בו מחמת ירושה, שייך גם בזה הסברא דהללו באין לירש והללו באין לירש ויחלוקו. ובעיקר דין ירושת הבעל בנכסי צאן ברזל, ראה עוד השלמות והוספות א

בירור דברי המשנה והגמרא / דין נכסי צאן ברזל שאינם בעין - גמרא, בית מאיר, בית יעקב -

א. כפי האמור במשנה, כשנפל הבית על איש ואשתו ואינו ידוע מי מהם מת קודם, ומזה נתהווה ספק למי מגיע ירושת נכסי האשה, כי אם האשה מתה לפני הבעל, נמצא שהבעל בעודו בחייו ירש נכסיה, ואחרי מיתת הבעל מגיע ירושה זו ליורשי הבעל, ואם הבעל מת לפני האשה, נמצא דבמיתת האשה יורשין קרובי האשה את נכסיה.

ועל זה הכריעו במשנה דנכסי מלוג (נכסים הנכנסין והיוצאים עמה) הם בחזקת יורשי האשה.

אכן חיוב כתובתה היא בחזקת יורשי הבעל, כי מאחר שיש ספק מי מהם מת קודם, נמצא שהספק הוא אם הבעל נתחייב כלל לשלם לאשתו תשלומי כתובה, והמוציא מחבירו עליו הראיה.

ובדין נכסי צאן ברזל נחלקו אמוראים, רבי יוחנן סובר שהם בחזקת יורשי הבעל, משום שבחייו היו נכסים אלו לגמרי תחת אחריותו, שאם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו. ורבי אלעזר סובר שדין נכסי צאן ברזל כדין נכסי מלוג שהם בנכסי האשה. ובר קפרא סובר דכיון שיש סברא לכאן ולכאן, לפיכך נכסי צאן ברזל יחלוקו.

וכן כתב הרמב"ם בפרק ה' מהלכות נחלות הלכה ו' דמי שנפל הבית עליו ועל אשתו, ואין ידוע אם האשה מתה תחלה, ונמצאו יורשי הבעל יורשין כל נכסיה, או הבעל מת תחלה ונמצאו יורשי האשה יורשין כל נכסיה,

השלמות והוספות

דמה שבמתה האשה זוכה הבעל בנכסי צאן ברזל אינו מדין ירושת הבעל, אלא דכיון שזכה הבעל בדברים אלו כשמתה אין צריך להחזיר, כי התחייבותו להחזיר הוא לכשתנשא לאחר, וזו שמתה בחייו, לא הגיע עליו זמן פרעון, ודוקא בנכסי מלוג זוכה הבעל מדין ירושה, אבל בנכסי צאן ברזל כיון שזכה בהם תו לא ניתנו לגבות. ולכן זוכה גם במעות נדוניא כי זכיותו בנכסי צאן ברזל אינו מדין ירושה אלא משום דכל שמתה בחייו לא הגיע זמן פרעון.

אמנם בשיעורי רבי שמואל ביבמות דף ל"ח. (אות תמ"ח) מתקשה בדברי האבני מילואים, שהרי בתוס' שלפנינו דנו לגבי נכסי צאן ברזל שהם בחזקת האשה אם זה מפני דירושת הבעל הוא רק דרבנן, או מפני שירושת הבעל אינו מדין קירבה, הרי דמה שהבעל נוטל נכסי צאן ברזל הוא בגדר ירושה, ולא מפני שלא הגיע זמן פרעון.

ושם (אות תמ"ז) מבאר סברת הפני' דזכיית הבעל בנכסי צאן ברזל היא רק

גדר זכיית הבעל בנכסי צאן ברזל אחרי מותה אם הוא בגדר ירושה או שנפקע ממנו החוב כלפי האשה / מדוע אין הנדוניא נחשבת כמלוה שאין הבעל יורש בראוי

- פני יהושע, אבני מילואים, שיעורי רבי שמואל -

א. אמנם בגדר ירושה בנכסי צאן ברזל במכנסת מעות לנדוניא מצינו פלוגתא בפוסקים, דהנה בכתובות דף מ"ז. נחלקו תנאים בכתב לארוסה פירות כסות וכלים שיבואו עמה מבית אביה לבית בעלה, אם כשמתה זכה הבעל בדברים הללו או לא. וכתב בפני יהושע (ד"ה גמרא ת"ר) דלכאורה נקט דוקא פירות כסות וכלים שהם דברים בעין, כי בזה שייך ירושת הבעל, אבל במעות נדוניא שהכניסה אשתו בתורת נכסי צאן ברזל, בין כך אין הבעל יורשה כי זה נחשב למלוה שהבעל חייב לאשתו, וכיון שאין הבעל יורש בראוי כבמוחזק אינו יורש מלוה שדינה כראוי. אמנם הוא מביא בשם הפוסקים שהבעל יורש גם מעות נדוניא. והוא מתקשה מדוע לא יהא דינו כמלוה שאין הבעל יורשה.

אכן באבני מילואים סי' נ"ב סוף סק"א מיישב הקושיא על פי מה שכתב

אמו, אבל בבעל אין אומרים דגם בחייה הוחזק שהוא יורשה, כי מה שלכשתמות יהא יורשה, אינו מפני שעכשיו בחייה הוא בעלה, אלא זה תלוי אם יהיה בעלה בשעת מיתתה, ומה שהוא עכשיו בעלה אינו גורם שיירשנה אחר כך, ולכן אין להעמיד נכסי האשה בחזקת הבעל אלא בחזקת הקרובים.

ועוד כתבו בשם ר"י דכיון דסדר העולם הוא שהאם מתה לפני הבן, ואם הבן מת בחייה האם נחשב זה לפרענות, לכן במקום ספק מי מת קודם, תקנו שיחשב שהנכסים הם גם בחזקת הבן לפי שהבן עתיד ועומד לירש את אמו. אבל בין איש לאשתו אין שום סדר בזה, כי לפעמים מת הבעל תחילה ולפעמים מתה האשה תחילה, ובה נחשבים הנכסים בחזקת האשה.

ובחיזושי הרשב"א מחלק בדרך אחרת בין נפל הבית עליו ועל אשתו ובין נפל הבית עליו ועל אמו, וכתב דהטעם דנכסי האשה הם בחזקת יורשי האשה ולא בחזקת יורשי הבעל הוא משום דירושת הבעל אינה יורשה קבועה אלא מטולטלת, שהרי הבעל בידו להתנות שלא יירשנה, לא כן בירושת הבן שהיא יורשה קבועה שאי אפשר לו להתנות עליה.

ועוד כתב מטעם אחר שירושת הבן הוא יורשה קבועה יותר מירושת הבעל, שלכן יש להעמיד נכסי האם בחזקת הבן יותר ממה שיש להעמיד נכסי האשה בחזקת הבעל, כי הבן שירש את אמו הרי הוא יורשה אפילו אם הבן כבר בקבר, כי יוצאי יריכו של הבן ירשו את אמו של הבן, על ידי הבן שהוא בקבר. אבל בירושת הבעל, הרי אם הבעל מת בחייה ויש לו בנים מאשה אחרת, אין בניו של בעל יורשין את נכסי אשתו אפי' נכסים שהיו לה בחייה, ולכן אין ירושת הבעל נחשב יורשה קבועה כל כך שיהא יורשה גם במקום ספק.

- ב -

דין ירושה באשה שנתגרשה ספק גירושין

זה ספק גמור בדין ירושת הבעל, ובמקום ספק אין הבעל יורש אותה.

וכתב דהרמב"ם שחולק וסובר דאשה שנתגרשה ספק גירושין אין הבעל יורש אותה, זה מפני שסובר דמה שמעמידין אותה בחזקת אשת איש אינו מועיל לגבי דיני ממונות, כי אין מועיל חזקה דמעיקרא להוציא ממון. ואין לומר דאע"ג שאין מועיל חזקה להוציא ממון, מכל מקום מאחר שמעמידין אותה על חזקה לגבי דיני אישות ממילא הוחזקה לפנינו שהיא אשתו גם לדיני ממונות, דוגמא למה שכתב הרמב"ם בפרק ט"ז מהלכות סנהדרין הלכה ו' דבשר שהוחזק לאיסור על פי עד אחד, מאחר שהוחזק על פי עד אחד לאיסור, הוחזק גם למלקות, דזה אינו, שהרי יתכן שתהא אשתו לגבי איסור, ולא תהא אשתו לגבי ירושה, כי בנישואין אפשר להתנות שלא יהא יורשה, ולכן סובר הרמב"ם דאין מועיל מה שמחזיקין אותה לאשת איש שיהא הוא יורשה.

אכן ביצועות יעקב אהע"ז סי' צ' סק"ח מיישב קושיית החלקת מחוקק על דעת הראב"ד ביתר עומק, וכתב דבאשה שנתגרשה ספק גירושין, מאחר דסתם אשה לאו לגירושין עומדת, כבר היה נכסיה מוחזקים שאם תמות לפני בעלה יהא בעלה יורש אותם, ולכן אין מועיל ספק גירושין להפקיע מוחזקות זו שהיה על הנכסים שעתיד בעלה לירש אותם אם תמות לפני הבעל, כי עכשיו שמתה לפני הבעל, אם תאמר שאינו יורשה אתה אומר נגד המוחזקות שהיה על הנכסים שעתיד הבעל לירש אותם. אבל נפל הבית עליו ועל אשתו, שאנו דנין על זה גופא אם הבעל מת קודם או האשה מתה קודם, הרי כלפי ספק זה לא היו הנכסים מוחזקים כלל בחזקת הבעל, ובמקום ספק ירושת הבעל, אין הבעל יורש מספק.

ביאור ההבדל בין ירושת אשתו ובין ירושת אמו / ירושת הבעל הוא מדברי סופרים / ירושת הבעל אינו מדין קירבה / סדר העולם שהאם מתה לפני הבן / בעל יכול להתנות שלא יירשנה / בעל אינו יורשה בקבר

- תוספות, קובץ שיעורים, ח"י הרשב"א -

ב. והנה הראשונים האריכו ליישב מדוע נפל הבית עליו ועל אשתו מעמידים נכסי מלוג בחזקת יורשי האשה, והיינו דבספק ירושת הבעל אינו יורש כלום, ואילו במשנה דלהלן ע"ב נפל הבית עליו ועל אמו לדברי הכל יחלקו יורשי הבן עם יורשי האם, ואין מעמידין הנכסים בחזקת יורשי האם. [א]

בתוס' (ד"ה ובית הלל, הא) מבארים דמה ששנינו דבספק ירושת הבעל מעמידין את הנכסים בחזקת יורשי האשה, זה משום דתנא דמשנתנו סובר דירושת הבעל הוא מדרבנן, ולכן במקום ספק הנכסים בחזקת יורשי האשה. (יש לציין לדברי המשנה למלך בפרק כ"ה מהלכות מלוה ולוה הלכה א' (ד"ה ועוד יש לחקור) על פי כמה מקורות דתקנות דרבנן לא נתקנו אלא בדרך ודאי ולא נתקנו בדרך ספק. וראה בזה בנחל יצחק סי' כ"ה).

ושוב כתבו התוס' דאפילו אם התנא סובר דירושת הבעל הוא מדאורייתא, יש לומר דלכן מעמידין הנכסים בחזקת האשה כיון דירושת הבעל אינה משום קירבה, לכן הנכסים בחזקת האשה.

ובביאור ההבדל בזה, בקובץ שיעורים (אות תקע"ה) מבאר בין ירושה שהיא משום קירבה ובין ירושת הבעל שאינה משום קירבה, דנפל הבית עליו ועל אמו שירושת הבן הוא משום קירבה, משעה שנוולד יש לו דין יורש אצל

פלוגתת הראשונים / הבדל בין אשה שנתגרשה ספק גירושין ובין ספק נפילת הבית / אם מועיל חזקת אשת איש שעל האשה לגבי הוצאת ממון מחזקת האשה / נכסי האשה מוחזקים בחייה שאם תמות לפני הבעל יהיו בחזקת הבעל

- הרמב"ם, ראב"ד, קובץ שיעורים, ישועות יעקב -

ג. הרמב"ם בפרק א' מהלכות נחלות הלכה ט' כתב דאשה שנתגרשה ספק גירושין ומתה, אין הבעל יורש אותה, כיון שהיא רק ספק אשתו. וכן כתב בשו"ע אהע"ז סי' צ' סעיף ה'.

אמנם הראב"ד שם חולק על דעת הרמב"ם וסובר דאשה שנתגרשה ספק גירושין ומתה, הבעל יורש אותה.

והנה בחלקת מחוקק שם סק"ד מוכיח כדעת הרמב"ם דאשה שיש בה ספק אם נתגרשה אין הבעל יורשה מספק, שהרי נפל הבית עליו ועל אשתו אמרו דבספק ירושת הבעל אין הבעל יורשה, וא"כ הוא הדין כשהספק הוא אם עדיין היא אשתו, הרי זה ספק ירושת הבעל, ואינו יורשה מספק. והיינו שהוא מקשה ממשנתנו על דעת הראב"ד שסובר שהבעל יורש ירושת הבעל גם במקום ספק.

והנה בקובץ שיעורים (אות תקע"ד) מצדד ליישב קושיית החלקת מחוקק, וכתב דטעמו של הראב"ד הוא משום דכיון שנתגרשה רק ספק גירושין מעמידין אותה בחזקת אשת איש, ונמצא שיש חזקה שעדיין היא אשתו, ולכן הבעל יורש אותה, כי נחשב כאילו אין הדבר בגדר ספק, אבל בגמ' שלפנינו דמירי בספק אם הבעל מת תחילה או האשה מתה תחילה, הרי

השלמות והוספות

של הרווחת זמן והיה ראוי להתחייב לשלם מיד, אלא דמדין ירושה זוכה הבעל בנכסיה.

[א] יש לציין דהרשב"א מבאיר בשם התוס' שהם מקשים דמאי שנא 'נכסי מלוג' של אשתו שהם בחזקת יורשי האשה ומאי שנא נכסי האם שיחלוקו. אמנם בתוס' שלפנינו (המובא כאן להלן) מובא הקושיא לגבי 'נכסי צאן ברזל' למ"ד שהם בחזקת יורשי האשה. והעירו בזה המפרשים מדוע לא הקשו התוס' גם מנכסי מלוג, ואין מקום להתרחב.

ב

טעם חדש בלימוד היומי עם גליון להתודע

מקיף בעזרה ייחודית
נושא אחד כל יום בדף

נערך בלשון צח וקל ללימוד

אלפי לומדים כבר שותים
בעמא מידי יום

מזופיע כל יום ויום
בחידושים ייחודיים

יהפוך אותכם לבקי
באלפי ידיעות ונושאים

י"ל בלשה"ק ובאגלית
לבחירתכם

ביצורף שיעורי שמע על
הנושאים בעברית, אודיש
אנגלית

טעמו וראו כי טוב ה'!

מחמדי התורה בש"ס

חייגו עכשיו והגליונות בדרך אליכם באמצעים השונים:

02-9904001

14 ש"ח לחודש בלבד 39 ש"ח לדיור עד הבית

www.Lehisvada.com | info@Lehisvada.com

לקראת התחלת
**מסכת
בבא בתרא**
במסגרת
הדף היומי

הצטרפו כעת לקבלת
הגליונות מידי יום
במייל/פקס
או בחוברות בדואר
שבועיים מראש

להשיג גם בהתאם לתוכניות
עמוד יומי דרשו, אורייתא,
סדרי הקהילות השונים